

ارزیابی کارکرد راهبردهای زیست محیطی در شرکت‌های بازار سرمایه

ایمان آبادی هندیجانی^۱

لیلا صفدریان^۲

مهنام ملایی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۲۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۱۴

چکیده

هدف از حسابداری زیست محیطی فراهم آوردن اطلاعاتی است که برای ارزیابی عملکرد، تصمیم‌گیری، کنترل و گزارشگری به مدیران یاری رساند. حسابداری زیست محیطی می‌تواند کاربرد های گوناگونی در "هزینه یابی" و "تصمیمات سرمایه‌گذاری" و "طراحی برنامه‌های راهبردی" داشته باشد. هدف از مقاله حاضر ارزیابی کارکردهای زیست محیطی در شرکت‌های بازار سرمایه است. روش تحلیل فراترکیب از طریق غربالگری نظری و پژوهشی به دنبال شناسایی مولفه‌ها و گزاره‌های مرتبط با موضوع پژوهش است. دوره زمانی جهت واکاوی پژوهش‌های مشابه خارجی و داخلی به ترتیب، ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۳ میلادی و ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۱ شمسی بوده است. جامعه آماری شامل خبرگان و صاحب‌نظران رشته حسابداری در حیطه محیط زیست است که تعداد اعضای گروه تخصصی در گروه اول مشتمل بر ۱۲ نفر می‌باشد. براساس غربالگری نظری و تئوریک باهدف تعیین ابعاد، ۶ بُعد در این رابطه تعیین گردید. نتایج پژوهش نشان داد که راهبرد مبتنی بر قابلیت‌های پویای سازمانی با ارزش ۰/۱۳۶، راهبرد علم محور با ارزش ۰/۱۵۴، راهبرد مبتنی بر دیدگاه غایی با ارزش ۰/۰۹۹، رویکرد لیبرال با ارزش ۰/۱۴۲، راهبرد نقد محور با ارزش ۰/۰۸۹، راهبرد مبتنی بر دیدگاه هم ارز با ارزش ۰/۲۱۸، ماتریس ارجحیت راهبردهای زیست محیطی در سطح شرکت‌های بازار سرمایه هستند. **واژه‌های کلیدی:** راهبرد، زیست، محیطی، تحلیل، کیو، بازار، سرمایه.

۱ گروه حسابداری، واحد مبارکه، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران. abadi.iman195@gmail.com

۲ گروه حسابداری، واحد مبارکه، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران. (نویسنده مسئول) l.safdarian@mau.ac.ir

۳ گروه حسابداری، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران. m.molaei@shu.iaun.ac.ir

۱- مقدمه

امروزه رشد بی‌رویه جمعیت، گسترش شهرنشینی، تغییر در سبک زندگی، گسترش کشاورزی آب بر، صنعتی شدن و نیاز فزاینده جوامع انسانی به منابع طبیعی و خدمات بوم شناختی؛ دست اندازی فزاینده بشر در طبیعت و بهره کشی روزافزون از منابع طبیعی را به همراه داشته که در قالب بحران های زیست محیطی نمود یافته و امنیت زیست محیطی را در کانون جستارهای امنیتی قرن حاضر قرار داده است (کاپیانی راد، ۱۳۹۷: ۱۹-۲۲). پژوهش‌ها نشان می‌دهند که محیط زیست ایران طی چند دهه اخیر روند نگران کننده‌ای از ویرانی و فروسایبی پیموده و در شاخص جهانی عملکرد زیست محیطی به شدت افت کرده است. شاخص عملکرد زیست محیطی سال ۲۰۲۲ که به صورت دوره‌ای توسط دانشگاه بیبل منتشر شد، نشان داد که از میان ۱۸۰ کشور جهان، ایران با کسب نمره ۳۴/۵ در رتبه ۱۳۳ جهان قرار دارد. این در حالی است که در سال ۲۰۱۲ از میان ۱۳۴ کشور، رتبه ۱۱۴ و در سال ۲۰۰۸ در بین ۱۴۹ کشور با کسب امتیاز ۷۶/۹ در رتبه ۶۷ جهان قرار داشت (<https://epi.yale.edu/epiresults/2022/component/epi>). از این رو، طی چهارده سال نسبت به کشورهای جهان ۶۶ رتبه در شاخص عملکرد زیست محیطی افت جایگاه داشته است. بیشتر آمارهای نگران کننده مرتبط با محیط زیست ایران محصول برآیند موقعیت جغرافیایی و توپوگرافی سرزمین ایران، بی پروایی نسبت به نقش پایداری محیط در طراحی و اجرای سازه‌ها و فضاها، ناآگاهی عمومی و کم توجهی سازمان های دولتی است. تداوم این وضعیت طی دهه های آینده کشور را با چالش های امنیتی محیط محور، پرهزینه و زمان بر درگیر خواهد کرد که ماندگار خواهند بود (مرادی و کلاهی، ۱۳۹۹: ۱۹۳).

اثرات زیست محیطی علاوه بر معضلات بیوفیزیکی متعدد، با هزینه‌های اقتصادی جدی همراه است به نحوی که هزینه‌های مذکور، حداقل معادل ۵ درصد هزینه تولید ناخالص داخلی در هر سال برآورد می‌گردد (استرن ریویو^۱، ۲۰۰۷) و در صورت اعمال فعالیت‌های انسانی در حوزه زیست محیطی، رقم مذکور سالانه می‌تواند به ۲۰ درصد تولید ناخالص داخلی یا بیشتر افزایش یابد (استرن ریویو، ۲۰۰۷). از آنجایی که محیط زیست بر تمام جنبه های اقتصادی جامعه تأثیر می‌گذارد، می‌توان آن را مهم ترین چالش نسل فعلی و آینده دانست. بدیهی است اثرات زیست محیطی از معدود مواردی است که به عنوان ریسک سیستماتیک^۲ در نظر گرفته می‌شود (والتر^۳، ۲۰۱۷). بحث های بسیاری در سال های اخیر در مورد مزایا و معایب نسبی راهبردهای نظارتی به صورت گسترده استفاده شده (فرمان و کنترل) و همچنین وسایل رقابتی یا تکمیلی به عنوان انگیزه های بازار، افشای اطلاعات و مشارکت عمومی و خصوصی افزایش یافته است. چنین رویکردهای جدیدی در هر سیاست گذاری زیست محیطی، از قانون هوای پاک گرفته تا اقدامات در زمینه کاهش استفاده از مواد شیمیایی سمی، گنجانده شده‌اند. هر دولتی نیز از طریق قدرت خود در بازار به پیشرفت تکنولوژی کمک کرده

¹ -Stern Review

⁶ -systematic risk

⁷ -Walter

و دولت‌ها مقدار زیادی از محصولات مشخص مانند رایانه و سایر تجهیزات اداری و وسایل نقلیه را خریداری می‌کنند. حتی بدون مقررات، آن‌ها می‌توانند فرایندهای تولید را با خرید تنها محصولاتی که صرفه جویی در مصرف انرژی و استانداردهای مصرف سوخت را دارند، تغییر دهند. تحلیلگران به طور معمول این گزینه‌های سیاستگذاری (به عنوان مثال، استفاده از مقررات و یا اعتماد به آموزش عمومی از طریق افشای اطلاعات) را با توجه به معیارهای مختلف، می‌سنجند. این معیارها شامل اثربخشی احتمالی سیاستگذاری، امکان فنی، راندمان و کارایی اقتصادی و پذیرش سیاسی و اجتماعی می‌شود. محاسبه یا رسیدگی کردن به هیچ کدام از این معیارها آسان نیست و در عین حال این اقدام اطلاعات مفیدی را برای میز مذاکره و بحث ارائه می‌دهد (کرافت^۱، ۲۰۱۷: ۱۰۳). اگر چه در سال‌های اخیر، پژوهش‌های دانشگاهی متعددی در حوزه پایداری و محیط زیست صورت گرفته است لیکن محدودیت مطالعات مذکور آن است که بیشتر بر افشای شرکت‌ها تمرکز می‌کنند و پیاده‌سازی یا ارزیابی پایداری در رویه‌های شرکتی کمتر مورد توجه قرار گرفته است (دی اکویلا^۲، ۲۰۱۸ و گری^۳، ۲۰۲۰)، بنابراین نیاز به جانشینی‌های عملیاتی در راستای تقویت پاسخگویی به ذینفعان وجود دارد. مدیران در تلاش برای تبیین استراتژی‌های مرتبط با مدیریت زیست محیطی و شیوه‌های پاسخگویی در فعالیتهای مرتبط از جمله ابعاد مالی و غیرمالی بالاخص در حوزه حسابداری مدیریت استراتژیک می‌باشند. سازگاری به‌عنوان قوی‌ترین محرک شدت استفاده از حسابداری مدیریت استراتژیک است و شرکت‌ها در راستای زنده ماندن در رقابت از حسابداری مدیریت استراتژیک در عملکرد حسابداری بهره می‌برند (اویثو^۴، ۲۰۲۱). بنابراین، یافته‌ها در تبیین نیاز شرکت جهت اولویت‌بندی اجرای حسابداری پایداری که منجر به سطوح بالاتر با در نظر گرفتن رویکرد اقتصاد مدور می‌گردد، باریگر است. در راستای ضرورت درک شده، مقاله حاضر، مشخصاً اهداف ذیل را دنبال می‌کند: از دید خبرگان امر، گزاره‌های کیو مربوط به راهبردهای زیست محیطی و اولویت بندی هر یک از گزاره‌ها کدامند؟ باتوجه به توضیح‌های ارائه شده، سوال‌های پژوهش به ترتیب زیر ارائه می‌شود:

سؤالات پژوهش

- **سوال اول پژوهش)** ابعاد کارکرد راهبردهای زیست محیطی در سطح شرکت‌های بازار سرمایه کدامند؟
- **سوال دوم پژوهش)** اثربخش‌ترین بُعد کدام است؟

¹ - Kraft
² - D'Aquila
³ - Gray
⁴ - Oyewo

سوال اول پژوهش براساس تحلیل‌های مرتبط در بخش کیفی و سوال دوم پژوهش براساس تحلیل بخش کمی بررسی می‌شود.

مبانی نظری

تحقیقات در اپی ژنتیک محیطی این موضوع را بررسی می‌کند که چگونه قرار گرفتن در معرض محیط، می‌تواند مسیرهای آتی را به روش‌های پیچیده شکل دهد. این دیدگاه با تخصص علوم اجتماعی در مورد تأثیرات بهداشتی قابل توجه و تأثیر عمیق زندگی اجتماعی بر انسان به طور کلی طنین انداز می‌شود. اهمیت موضوع از منظر مرور اجمالی بر روندها و فناوری‌های مختلف، به خوبی نشان از آن دارد در کمتر از یک دهه، فناوری جهان را دستخوش تغییرات قابل توجهی خواهد ساخت و در نتیجه این تغییرات، بازیگران با پیش زمینه ذهنی غیرقابل تغییر و بدون دوراندیشی، قدرت خلق تصویر آینده را ندارند (بیکز^۱، ۲۰۱۷). بطور کلی پایداری از سه مولفه اقتصادی، محیطی و اجتماعی تشکیل شده است. به عبارت دیگر اگر مولفه‌های توسعه‌ای یک سازمان را در نظر بگیریم، پایداری فصل مشترک هر سه مولفه می‌باشد. یعنی جایی که ابعاد اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی توسعه یک سازمان همزمان لحاظ می‌شوند (گالواو^۲ و همکاران، ۲۰۱۸).

راهبردهای زیست محیطی شامل مدیریت چرخه عمر، حسابداری هزینه‌های زیست محیطی، بدهی‌های زیست محیطی، ارزیابی سرمایه‌گذاری زیست محیطی، ارزیابی چرخه عمر^۳ (LCA) و بهایابی چرخه عمر با رویکرد اثر محیط بر وراثت اپی ژنتیکی باشد. راهبردهای زیست محیطی مطمئناً در برنامه‌ریزی عملیاتی مدیریت و فرآیندهای تصمیم‌گیری واحدهای تجاری، با هدف دستیابی به اهداف پایداری، و به ویژه در آن دسته از کاربردهای مرتبط با جریان مواد و ضایعات، استفاده می‌گردد (باریت^۴ و همکاران، ۲۰۱۹).

توجه به این موضوع مهم است که پایداری یک شرکت بسته به تفکرات استراتژیک، که در زمان حال دارد، می‌تواند آینده‌ی شرکت را به گونه‌ای رقم بزند که سبب افزایش اثربخشی در جهت حفظ رضایت ذینفعان و پایداری زیست محیطی برای آیندگان گردد (چانگ و همکاران^۵، ۲۰۱۹). متعاقب آگاهی مدیران از مسائل زیست محیطی^۶ و در سطوح کلان، اصطلاحات جدیدی تعریف می‌گردد که از آن جمله می‌توان به ارزیابی چرخه زندگی و یا طراحی سازگار با محیط زیست اشاره کرد. به عنوان مثال هدف اصلی ارزیابی چرخه زندگی، کاهش اثرات زیست محیطی از طریق یک استاندارد (سازمان بین المللی استاندارد)^۷، مبتنی بر بهره‌وری

¹ - Backes

² -Galvao

³ -life cycle assessment

⁴ -Burritt

⁵ -Chang et al

⁶ همچون. تغییرات آب و هوا، انتشار گازهای. خانه‌ای، دفع زباله، استفاده از محل دفن زباله، آلودگی ز.ین و آب، مصرف منابع و بازیافت مواد.

⁷ International Standard Organization (ISO)

سازگار با محیط زیست است. در این رویکرد، هر مرحله از محصول، فرآیند یا چرخه عمر خدمات را بررسی می‌کند تا این موارد را برای تاثیر سیستماتیک پایین تر مجدد طراحی کند (رایدلی^۱، ۲۰۱۶). در همین راستا، طراحی سازگار با محیط زیست، به عنوان ابزاری برای اجرای نتایج مدیریت چرخه زندگی، نیز مبتنی بر ادغام جنبه های زیست محیطی در توسعه محصول است (هام ریچ^۲ و همکاران، ۲۰۱۷). راهبردهایی همچون "زباله صفر"، "طراحی زیست محیطی انرژی های تجدیدپذیر و بهره وری انرژی"، "استخراج انرژی از زباله" و "مواد معدنی حیاتی" مبتنی بر این رویکرد است (گیسلینی^۳ و همکاران، ۲۰۱۸؛ ماتیوس و تان^۴، ۲۰۱۶).

پیشینه تحقیق

یوسف نژاد و حیدرپور (۱۴۰۲) در پژوهش خود به تبیین الگوی سنجش عدم اطمینان محیطی شرکت ها و تاثیر آن بر نوسان ویژگی های مالی شرکت ها پرداختند. در این راستا، داده های ۱۳۱ شرکت استخراج گردید و برای آزمون فرضیه های پژوهش از تحلیل رگرسیون چند متغیره استفاده شده است. نتایج به دست آمده نشان می دهد که با افزایش عدم اطمینان محیطی، نوسان سودآوری، نوسان وجه نقد و نوسان هزینه بدهی شرکت ها افزایش می یابد. زیرا در شرایط عدم اطمینان محیطی، شرکت ها در پیش بینی دقیق تقاضا، قیمت گذاری و هزینه های آینده با چالش هایی مواجه می شوند که این امر می تواند بر حاشیه سود، میزان نگهداشت وجه نقد و هزینه بدهی آن ها تاثیر بگذارد. علاوه بر این، افزایش عدم اطمینان محیطی با افزایش نوسان بازده سهام، نوسان اهرم مالی و نوسان سود سهام پرداختی شرکت ها رابطه معنی داری ندارد.

صراف و آقابالایی بختیار (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان «حسابرسی محیط زیست: ابزاری نوین در مدیریت زیست محیطی سازمان ها» مواردی از قبیل پذیرفتن تعهد به انجام حسابرسی محیط زیست، مخارج و منافع حسابرسی محیط زیست، نقش حسابرسی محیط زیست در سیستم مدیریت محیط زیست و هزینه های محیط زیست در حسابداری محیط زیست را مورد بحث و بررسی قرار داده اند. تفاوت این مقاله با رساله ما در این مطلب است که این به صورت توصیف به موضوع حسابداری زیست محیطی پرداخته است.

ضیاء، وکیلی فرد و صراف (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «ارائه الگوی ارتباط میان عوامل موثر بر سطح افشاء عوامل زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی شرکت ها و عدم تقارن اطلاعاتی بر مبنی تئوری های اثباتی حسابداری با رویکرد تاثیر صنعت» به بررسی اهمیت افشاء عوامل زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی شرکت ها پرداختند و به این نتیجه رسیدند که سطح افشاء اطلاعات محیط زیستی و اجتماعی تحت تاثیر صنعت دارای تفاوت معنادار بوده است و افشاء اطلاعات در حوزه های مذکور منجر به کاهش عدم تقارن اطلاعاتی گردیده

- 1 -Ridley
- 2 -Homrich
- 3 -Ghisellini
- 4 -Mathews and Tan

است. در این پژوهش نیز به شکل توصیفی و بررسی رابطه بین عوامل موثر بر سطح افشای عوامل زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی شرکت‌ها پرداخته و از نظر رویکرد با پژوهش ما متفاوت می‌باشد.

نخعی و همکاران (۱۴۰۱) به هدف از حسابداری زیست محیطی فراهم آوردن اطلاعاتی است که برای ارزیابی عملکرد، تصمیم‌گیری، کنترل و گزارشگری به مدیران یاری رساند. حسابداری زیست محیطی می‌تواند کاربرد های گوناگونی در "هزینه‌یابی" و "تصمیمات سرمایه‌گذاری" و "طراحی برنامه‌های راهبردی" داشته باشد. این مقاله ضرورت حسابداری محیط زیست را کمک به هزینه‌یابی دقیق‌تر و قیمت‌گذاری صحیح‌تر محصول و ایجاد تغییر در طراحی‌های فرآیند تولید کالاها و خدمات بیان می‌نماید. حفظ محیط زیست محدود به مرزهای سیاسی و جغرافیایی نیست و اهتمام جمعی همه ساکنان کره زمین را می‌طلبد. حسابداری زیست محیطی ابزاری جامع و فراگیر برای وارد کردن ملاحظات زیست محیطی در تصمیم‌گیری‌های تجاری است. وارد کردن هزینه‌های زیست محیطی داخلی سیستم‌های حسابداری به شرکت‌ها کمک خواهد کرد تا تصمیماتی اتخاذ نمایند که علاوه بر افزایش سودآوری بلندمدت عملکرد زیست محیطی را نیز بهبود بخشیده و با معرفی خود به عنوان صنعت سبز به بازار سرمایه موجبات افزایش ثروت سهامداران را فراهم آورند.

شاهرضا و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهش خود به رتبه‌بندی عوامل حسابداری و محیطی مؤثر بر سودآوری بانک‌های تجاری پرداختند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد، سرمایه مالی و سرمایه فکری به عنوان عوامل حسابداری، اهمیت بیشتری نسبت به شاخص‌های صنعت بانکداری و اقتصاد کلان به عنوان عوامل محیطی داشته‌اند و رتبه‌بندی شاخص‌ها نشان داده است، متغیرهای اندازه بانک، کارایی سرمایه انسانی، تمرکز مالکیت و کارایی مدیریت به ترتیب بیشترین اهمیت و متغیرهای کارایی سرمایه نوآوری، رقابت، تولید ناخالص داخلی و کارایی سرمایه ارتباطی به ترتیب کمترین اهمیت را در سودآوری بانک‌های تجاری داشته‌اند. بر اساس شواهد تجربی این پژوهش پیشنهاد می‌شود، مدیران بانک‌های تجاری ضمن تحلیل شرایط محیطی، به مدیریت منابع در اختیار خود توجه کافی داشته باشند. به‌ویژه افزایش در دارایی‌ها از طریق جذب سپرده و افزایش سرمایه و همچنین استفاده بهینه از سرمایه‌های انسانی نقش تعیین‌کننده‌ای در بهبود سودآوری دارند.

خواجوی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهش خود به بررسی ارتباط بین سازوکارهای حاکمیت شرکتی و افشای داوطلبانه اطلاعات زیست محیطی (مطالعه موردی شرکت‌های صنایع محصولات شیمیایی و مواد و محصولات دارویی) پرداختند. بر اساس یافته‌های پژوهش، می‌توان گفت تنوعی در اندازه هیئت مدیره شرکت‌های ایرانی وجود ندارد و حضور مدیران غیرموظف در هیئت‌مدیره شرکت‌ها منجر به افزایش سطح افشای اطلاعات زیست محیطی آن‌ها نمی‌شود. اما، تفکیک وظایف مدیر عامل از رئیس هیئت‌مدیره در شرکت‌های ایرانی منجر به کنترل بیشتر می‌شود و به دنبال آن افشای بیشتر اطلاعات زیست محیطی صورت می‌گیرد.

پیتر^۱ و همکاران (۲۰۲۲) به بررسی تأثیر ساختارهای نوآورانه (گزارش‌دهی محیطی، استراتژی زیست محیطی، سیستم کنترل مدیریت زیست‌محیطی) بر محیط‌زیست و عملکرد اقتصادی از طریق مدل‌سازی معادلات ساختاری پرداختند. محققان اذعان داشتند که اهمیت مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، به ویژه در حوزه زیست‌محیطی، در عصری که اضطراب آب‌وهوایی رو به افزایش است، همچنان در حال رشد است. مطالعه فوق که مبتنی بر تحقیقات پیمایشی در دو کشور اروپایی پسا کمونیستی بود نشان داد که استراتژی زیست‌محیطی تأثیر مثبتی بر استفاده از سیستم کنترلی مدیریت محیطی و تأثیر مثبت غیرمستقیم بر عملکرد زیست‌محیطی دارد. سیستم کنترل مدیریت زیست محیطی تأثیر مثبتی بر عملکرد زیست محیطی و در نهایت بر عملکرد اقتصادی دارد. پژوهش انجام شده در خارج از کشور صورت گرفته است و نتایج آن مختص کشور مورد مطالعه بوده است و نمی‌توان نتایج آن را در داخل کشور مورد توجه و استفاده قرار داد و همچنین از نظر رویکرد با پژوهش ما متفاوت می‌باشد.

هوجنیک^۲ و همکاران (۲۰۲۰) به شناسایی شاخص‌های پایداری صنعت قایقرانی (شرکت‌های کوچک و متوسط) پرداختند. فهرست اولیه شاخص‌های پایداری، از سه منبع شامل شاخص‌های معرفی‌شده در ادبیات پژوهش، شاخص‌های GRI و شاخص‌های اقتصادی BISNODE استخراج شده است. ادبیات پژوهش از پایگاه داده Science Direct استخراج شده و شامل مقالات علمی تجربی یا مفهومی است که بین سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۷ منتشر شده‌اند. در نهایت ۱۶ مطالعه که هر سه بعد پایداری را بررسی کرده‌اند، انتخاب و شاخص‌های مربوطه استخراج شده‌اند. به منظور سنجش اعتبار شاخص‌های شناسایی شده، با سه نفر از دانشگاهیان متخصص در حوزه پایداری مصاحبه شده است. نتیجه این اعتبارسنجی تأیید تمامی شاخص‌ها با اندکی تعدیل در کلمات یا تعاریف به کار گرفته شده است. در مرحله بعدی به منظور شناسایی شاخص‌ها و مؤلفه‌های مناسب شرکت‌های کوچک و متوسط صنعت قایقرانی، با ۱۸ نفر از مدیران ارشد این شرکت‌ها در کشورهای مختلف مصاحبه شده و فهرست شاخص‌های مرحله قبل در اختیار ایشان قرار گرفته است. خروجی این فرآیند تأیید تمامی شاخص‌های قبلی و اضافه‌شدن تعدادی شاخص جدید به فهرست بوده است. نتیجه این پژوهش ارائه فهرستی از شاخص‌های مرتبط با صنعت قایقرانی است که در سه بعد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی طبقه‌بندی شده است.

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش حاضر کاربردی، از نظر نوع داده، آمیخته می‌باشد که از طریق تحلیل‌های کیفی و کمی به دنبال توصیف و پیمایش در باب موضوع پژوهش است. از نظر استراتژی، اجرای این پژوهش مبتنی برالگوهای ریاضی و تحقیق در عملیات است که می‌توان آن را پژوهش تحلیلی-ریاضی دانست. این تکیه‌گاه از طریق

^۱. Petera

^۲. Hojnik

جستجو در ادبیات و مباحث نظری تحقیق و تدوین گزاره‌ها و قضایای کلی موجود درباره پدیده‌ی مورد بررسی در این پژوهش در بخش کیفی فراهم می‌شود. سپس مفاهیم ارائه شده از دیدگاه خبرگان مبتنی بر رویکرد تحلیل کیو به بوته نقد گذارده می‌شود.

جامعه آماری و حجم نمونه

در بخش اول جامعه آماری شامل خبرگان و صاحب‌نظران رشته حسابداری در حیطه محیط زیست است که مشتمل بر اساتید گروه‌های حسابداری و مدیریتی مرتبط همچون مدیریت صنعتی و مدیریت اجرایی می‌باشد. تعداد اعضای گروه تخصصی در فاز اول مشتمل بر ۱۲ نفر می‌باشد که براساس سطح توانمندی‌های علمی و شناختی در حوزه‌ی پژوهش، بر مبنای شیوه‌ی نمونه‌گیری همگن برای انجام بخش کیفی پژوهش انتخاب شدند. در واقع همسو با هدف نمونه‌گیری همگن، افرادی به عنوان مشارکت‌کننده انتخاب می‌بایست شوند که تاحدودی دارای ادراک منسجم در باب موضوع و ریشه‌های مرتبط به آن داشته باشد. همچنین در این بخش از مقالات و کتاب‌هایی که در تارگه‌هایی همچون جهاد دانشگاهی (SID) در ایران پایگاه نشریات کشور (MAGIRAN) ایران؛ مرکز پژوهش‌های علوم رایانه‌ای اسلامی (NOORSOFR) ایران؛ مرجع بین‌المللی مقالات روز دنیا (Sciencedirect)؛ مرجع امرالد (Emeraldinsight) و مرجع (OnlineLierary) نمایه شده است.

یافته‌های پژوهش

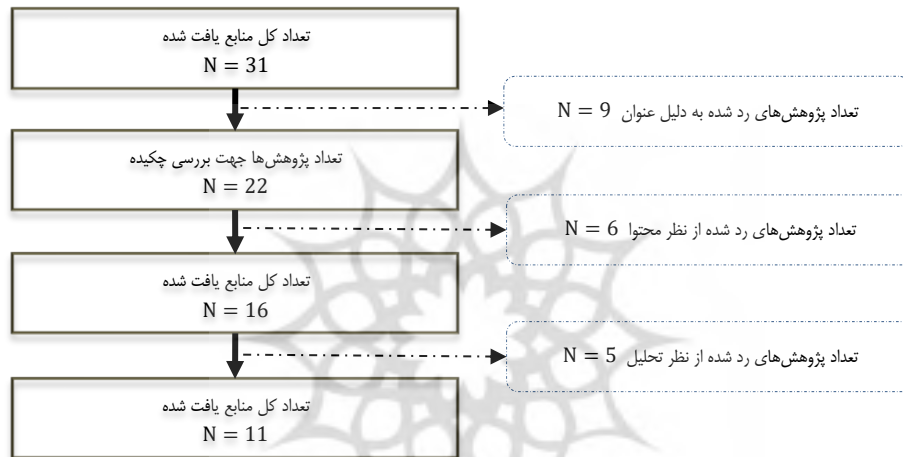
در این بخش یافته‌ها براساس تحلیل فراترکیب انجام می‌شود. روش تحلیل فراترکیب^۱ از طریق غربالگری نظری و پژوهشی به دنبال شناسایی مولفه‌ها و گزاره‌های مرتبط با موضوع پژوهش می‌باشد. دوره زمانی جهت واکاوی پژوهش‌های مشابه، ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۳ میلادی و ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۱ شمسی بوده است. به عبارت دیگر به منظور یافتن مقاله‌ها و پژوهش‌های مشابه و با استفاده از پایگاه‌ها و مراجع پژوهشی بین‌المللی و داخلی، اقدام به شناسایی پژوهش‌های مرتبط با هدف پژوهش شد.

همانطور که مشاهده می‌شود، تعداد ۱۱ پژوهش مورد تأیید محتوایی قرار گرفتند که در گام بعدی می‌بایست، اقدام به دسته‌بندی و تفکیک معیارها در قالب مولفه‌ها و شاخص‌های مرتبط با متغیرهای مورد نظر پژوهش نمود. ابتدا محقق مقاله‌ها و پژوهش‌های تأیید شده در گام اول مطالعه سپس از آن‌ها فیش برداری می‌نماید تا خلاصه‌ای از آن در اختیار متخصصان به منظور امتیازبندی از ۰ تا ۵۰ براساس ۱۰ معیار روش ارزیابی انتقادی قرار داده شود. هدف از این کار ایجاد رویکرد نظام مند و فرآیندمحور در انتخاب گزاره‌ها است. تا از تک بعدنگری جلوگیری شود. نحوه توزیع چک لیست‌های ارزیابی انتقادی به صورت حضوری با توجه به در دسترس بودن نمونه آماری به دلیل مراودات علمی و پژوهشی با محققان می‌باشد و سپس پژوهش‌های

¹ Meta-Synthesis

تعیین شده برحسب مولفه‌های مرتبط با متغیرهای پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرند. به عبارت دیگر، ابتدا ۱۱ پژوهش تایید شده از طریق ۱۰ معیار (معیار احراز شرایط، ویژگی پژوهشی مقالات، ویژگی انتشار مقالات، پایگاه جستجوی منابع، استراتژی جستجو، فرایند غربالگری مقالات، فرایند جمع آوری داده ها، داده های مستخرج از مقالات و بررسی مقالات متناسب با الگو) روش ارزیابی انتقادی به کمک ۱۲ نفر از اعضای پانل پژوهش مجدداً برای رسیدن به درک منسجم‌تر از نظر ماهیت پژوهش مورد برازش قرار می‌گیرند.

جدول ۱- غربالگری پژوهش‌های اولیه

منبع: یافته‌های پژوهشگر

همانطور که مشاهده می‌شود، ۲ پژوهش به دلیل امتیاز زیر ۳۰ از دور بررسی خارج شدند و مابقی پژوهش‌های تایید شده جهت شناسایی مولفه‌های پژوهش وارد گام بعدی تحلیل فراترکیب می‌شوند. براین اساس به منظور تعیین گزاره های راهبردهای زیست محیطی از روش امتیازی زیر استفاده می‌شود. بر مبنای این روش کلیه‌ی معیارهای فرعی استخراج شده از متن مقالات تایید شده، در ستون جدول نوشته می‌شود و سپس در ردیف هر جدول نام محققان پژوهش‌های تایید شده آورده می‌شود. بر مبنای استفاده از هر پژوهشگر از معیارهای فرعی نوشته شده در ستون جدول، علامت «☑» درج می‌شود، سپس امتیازهایی هر ☑ در ستون معیارهای فرعی، باهم جمع می‌شود و امتیازهای بالاتر از میانگین پژوهش‌های انجام شده، به عنوان مولفه‌های پژوهش انتخاب می‌شوند.

جدول ۲- ارزیابی انتقادی برای شناسایی پژوهش‌های مربوطه

شماره	محقق	اهداف	روش تحقیق	فرآیند	نمون	جمع آوری	انعکاس	اخلاق	دقت	یافته‌ها	ارزش
۱	راش و همکاران ^۱ (2023)	۵	۳	۵	۵	۴	۲	۲	۴	۳	۳۹
۲	سعید و همکاران ^۲ (۲۰۲۳)	۲	۲	۳	۳	۳	۲	۲	۱	۳	۲۳
۳	آندرسون و یوهانسون ^۳ (۲۰۲۱)	۳	۳	۳	۳	۴	۴	۴	۴	۳	۳۴
۴	پانایوتیس ^۴ (۲۰۲۱)	۳	۳	۵	۳	۴	۳	۳	۴	۵	۳۷
۵	هو و همکاران ^۵ (۲۰۲۰)	۵	۵	۵	۳	۵	۵	۴	۵	۵	۴۵
۶	لیو و لین ^۶ (۲۰۲۰)	۴	۵	۵	۵	۳	۳	۳	۳	۴	۴۰
۷	ولگاریس ^۷ (۲۰۱۹)	۳	۱	۲	۳	۳	۳	۱	۱	۲	۲۰
۸	اسکارپلینی و همکاران ^۸ (۲۰۱۹)	۵	۳	۵	۴	۴	۵	۵	۳	۳	۴۲
۹	مانرای ^۹ (۲۰۱۸)	۴	۴	۳	۴	۵	۵	۴	۲	۵	۴۰
۱۰	بیگاکلیو ^{۱۰} (۲۰۱۸)	۴	۵	۳	۳	۵	۳	۵	۴	۴	۳۹
۱۱	ماتن و کرین ^{۱۱} (۲۰۱۵)	۳	۴	۵	۵	۳	۴	۵	۳	۵	۴۰

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۱. Rasche, et al(2023)
۲. Saeed et al.,(2023)
۳. Andersen, S, E., Johansen, T, S. (2021)
۴. Panayiotis C. (2021)
۵. Ho et al., (2020)
۶. Liu X and Lin (2020)
۷. Voulgaris, (2019)
۸. Scarpellini, et al.,(2019)
۹. Manrai,(2018)
۱۰. Bıçakcıođlu(2018)
۱۱. Matten, D., Crane, A. (2015)

جدول ۳- فرآیند تعیین مولفه‌های اصلی پژوهش

توسعه روابط	راهبر د علم محور	پویای سازمانی	رویکرد نقد محور	رویکرد لیبرال	دیدگاه هم ارز	دیدگاه غایی	پژوهشگران	ردیف	
☐	☐	☐	☐	☐	☐		راش و همکاران (۲۰۲۳)	۱	موقعیت پژوهش‌ها
☐	☐	-	☐	☐	-	☐	آندرسون و یوهانسون (۲۰۲۱)	۲	
-	-	☐	☐	-	☐	-	پاناپوستیک (۲۰۲۱)	۳	
☐	☐	☐	-	-	☐	-	هو و همکاران (۲۰۲۰)	۴	
-	-	-	-	-	-	☐	لیو و لین (۲۰۲۰)	۵	
-	-	☐	-	-	☐	☐	اسکارپیلینی و همکاران (۲۰۱۹)	۶	
-	-	☐	☐	☐	-	☐	مانرای (۲۰۱۸)	۷	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	بیکاگلو (۲۰۱۸)	۸	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ماتن و کرین (۲۰۱۵)	۹	
۳	۴	۶	۵	۴	۶	۴	جمع		

منبع: یافته‌های پژوهشگر

براساس غربالگری نظری و تئوریک باهدف تعیین ابعاد، ۶ بُعد در این رابطه تعیین شدند. حال براساس این مولفه‌ها و با مطالعه متون پژوهش‌های تعیین شده، چک لیست زیر باهدف ایجاد شاخص‌هایی برای سنجش مولفه‌های انتخاب شده، جهت انجام تحلیل کیو تدوین گردیدند.

جدول ۴- شناسایی مولفه‌ها و شاخص‌ها

شاخص	ابعاد	راهبرد
فعالیت‌های تعاونی با سازمان‌های خارجی برای اجرای عملیات سبز توسعه محصولات و فناوری‌هایی که منجر به حداقل اثرات نامطلوب زیست محیطی می‌شود داشتن تیم تحقیقاتی متخصص در توسعه محصولات سازگار با محیط زیست	نوآوری مستمر سازگاری سازمانی قابلیت‌های تحقیق و توسعه	راهبرد مبتنی بر قابلیت‌های پویای سازمانی
ترجیح بسته بندی/برچسب متناسب با زیست محیطی توسعه محصولات زیست محیطی	بازاریابی مرتبط (توسعه محصول جدید، تمایز، حفظ مشتری)	راهبرد مبتنی بر قابلیت‌های پویای سازمانی

شخص	ابعاد	راهبرد
همکاری با اعضای کانال توزیع استفاده از لجستیک سازگار با محیط زیست انجام تلاش‌های تبلیغاتی جهت حفظ محیط زیست ارائه تخفیف‌های ویژه برای تشویق خریدهای سازگار با محیط زیست		
آموزش پرسنل مرتبط با مسائل زیست محیطی مجوز مربوط به مسائل زیست محیطی	قابلیت‌های مدیریت منابع انسانی ^۱ (به عنوان مثال، تخصص، تخصیص مجدد منابع انسانی، مدیریت انگیزه)	
داشتن سیستم‌های مدیریت زیست محیطی کاهش اثرات مخرب محیطی در طول فرآیند تولید اجرای رویکردهای تولید سازگار با محیط زیست	تولید (تولید، کیفیت، انعطاف‌پذیری ساخت)	
همکاری با تامین‌کنندگان به منظور پابندی به اهداف زیست محیطی ترجیح خرید مواد اولیه سازگار با محیط زیست برخورد با تامین‌کنندگان حساس زیست محیطی الزام تامین‌کنندگان به رعایت مسائل زیست محیطی	خرید	
	گرایش به کارآفرینی قابلیت‌های سازماندهی تغییر سازمانی	
طراحی محصول در راستای اهداف زیست محیطی و حفظ مزیت رقابتی مستمر مدیریت محیط داخلی برگشت سرمایه گذاری	مدیریت زنجیره تامین	
	یادگیری سازمانی بازارگرایی ظرفیت جذب سنجش فناوری نوآوری تولید و بازاریابی	راهبرد علم محور

^۱ - Human Resource Management

شاخص	ابعاد	راهبرد
	برنامه‌ریزی منابع سازمانی (ERP) مبتنی بر فناوری های متناسب با محیط زیست مدیریت زمان حل مسئله	
	افشای اختیاری فعالیت های مرتبط با محیط زیست تعدد بیانیه‌های شرکت در حفاظت از محیط‌زیست عصویت در کارگروه‌های محیط‌زیستی صنعت حمایت از طرح‌های توسعه‌ی پایدار محیط‌زیست در کارگروه‌های تخصصی شرکت	راهبرد مبتنی بر دیدگاه غایی
	رعایت الزامات قانونی توسط نهادهای ذیربط تقویت نظارت و ارزیابی کنترل‌های درونی در راستای اهداف زیست محیطی همچون کنترل آلاینده‌گی‌های خط تولید بسط فرهنگ سازمانی در راستای اهداف محیط زیست در چارچوب‌های ساختاری شرکت	راهبرد مبتنی بر دیدگاه هم ارز
	ارزیابی بهره‌وری مالی با کنترل ضایعات و کاهش آلاینده‌گی‌ها سرمایه گذاری هم راستا با اهداف محیط زیست همچون بازیافت ضایعات تشکیل کمیته‌های تخصصی محیط‌زیست و نظارت و ارزیابی مستمر فعالیت آن‌ها مدیریت ریسک توزیع بودجه برای مسائل زیست محیطی در نظر گرفتن صرفه جویی و هزینه های زیست محیطی شفافیت اطلاعات (افشای کامل اطلاعات)	راهبرد نقد محور

شخص	ابعاد	راهبرد
پیشگامی استراتژیک ادغام متقابل عملکردی دید مشترک تشخیص فرصت جهت گیری رشد بین المللی رعایت قوانین حقوقی (همچون قانون کار در زنجیره تامین) از طریق بازرسی های اجتماعی	حقوق اجتماعی حقوق مدنی حقوق سیاسی	رویکرد لیبرال

منبع: یافته های پژوهشگر

جدول ۵- رتبه بندی ابعاد

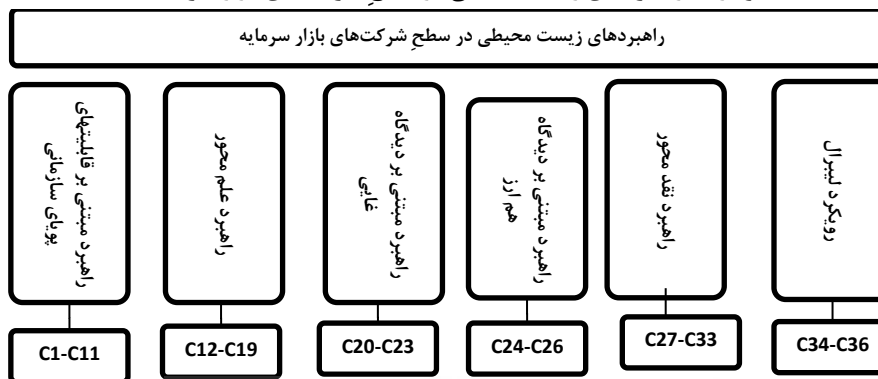
کد	ابعاد	میانگین
C1	نوآوری مستمر	۳.۸۵۷۱
C2	سازگاری سازمانی	۳.۷۱۴۳
C3	قابلیت های تحقیق و توسعه	۴.۲۸۵۷
C4	بازاریابی مرتبط (توسعه محصول جدید، تمایز، حفظ مشتری)	۳.۸۵۷۱
C5	قابلیت های HRM (به عنوان مثال، تخصص، تخصیص مجدد منابع انسانی، مدیریت انگیزه)	۳.۷۱۴۳
C6	تولید (تولید، کیفیت، انعطاف پذیری ساخت)	۴.۲۸۵۷
C7	خرید	۳.۷۱۴۳
C8	گرایش به کارآفرینی	۳.۷۸۵۷
C9	قابلیت های سازماندهی	۳.۷۸۵۷
C10	تغییر سازمانی	۴.۰۷۱۴
C11	مدیریت زنجیره تامین	۳.۷۸۵۷
C12	یادگیری سازمانی	۴.۲۱۴۳
C13	بازارگرایی	۳.۶۴۲۹
C14	ظرفیت جذب	۳.۸۵۷۱
C15	سنجش فناوری	۳.۸۵۷۱
C16	نوآوری تولید و بازاریابی	۳.۷۱۴۳
C17	برنامه ریزی منابع سازمانی (ERP) مبتنی بر فناوری های متناسب با محیط زیست	۳.۵۷۱۴
C18	مدیریت زمان	۳.۴۲۸۶
C19	حل مسئله	۴.۰۷۱۴
C20	افشای اختیاری فعالیت های مرتبط با محیط زیست	۴.۲۱۴۳

کد	ابعاد	میانگین
C21	تعدد بیانیه‌های شرکت در حفاظت از محیط‌زیست	۴.۰۰۰۰
C22	عضویت در کارگروه‌های محیط‌زیستی صنعت	۳.۸۵۷۱
C23	حمایت از طرح‌های توسعه‌ی پایدار محیط‌زیست در کارگروه‌های تخصصی شرکت	۳.۹۲۸۶
C24	رعایت الزامات قانونی توسط نهادهای ذیربط	۴.۰۰۰۰
C25	تقویت نظارت و ارزیابی کنترل‌های درونی در راستای اهداف زیست محیطی همچون کنترل آلاینده‌های خط تولید	۳.۸۵۷۱
C26	بسط فرهنگ سازمانی در راستای اهداف محیط زیست در چارچوب‌های ساختاری شرکت	۳.۹۲۸۶
C27	ارزیابی بهره‌وری مالی با کنترل ضایعات و کاهش آلاینده‌های	۴.۲۱۴۳
C28	سرمایه‌گذاری هم راستا با اهداف محیط زیست همچون بازیافت ضایعات	۴.۰۷۱۴
C29	تشکیل کمیته‌های تخصصی محیط‌زیست و نظارت و ارزیابی مستمر فعالیت آن‌ها	۳.۸۵۷۱
C30	مدیریت ریسک	۳.۸۵۷۱
C31	توزیع بودجه برای مسائل زیست محیطی	۳.۷۸۵۷
C32	در نظر گرفتن صرفه جویی و هزینه‌های زیست محیطی	۳.۸۵۷۱
C33	شفافیت اطلاعات (افشای کامل اطلاعات)	۴.۱۴۲۹
C34	حقوق اجتماعی	۳.۸۵۷۱
C35	حقوق مدنی	۳.۷۱۴۳
C36	حقوق سیاسی	۴.۰۷۱۴

منبع: یافته‌های پژوهشگر

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نمودار ۱- راهبردهای زیست محیطی در سطح شرکت‌های بازار سرمایه

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۶- مختصرسازی عنوان گزینه‌ها

کد	گزینه
A1	راهبرد مبتنی بر قابلیت‌های پویای سازمانی
A2	راهبرد علم محور
A3	راهبرد مبتنی بر دیدگاه غایی
A4	راهبرد مبتنی بر دیدگاه هم ارز
A5	راهبرد نقد محور
A6	رویکرد لیبرال

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۶- ماتریس ارجحیت راهبردهای زیست محیطی در سطح شرکت‌های بازار سرمایه

	A1	A2	A3	A4	A5	A6
A1						
A2	۳.۰۰					
A3	۳.۰۰	۲.۰۰				
A4	۱.۰۰	۳.۰۰	۲.۰۰			
A5	۳.۰۰	۴.۰۰	۳.۰۰	۳.۰۰		
A6	۵.۰۰	۳.۰۰	۳.۰۰	۵.۰۰	۳.۰۰	

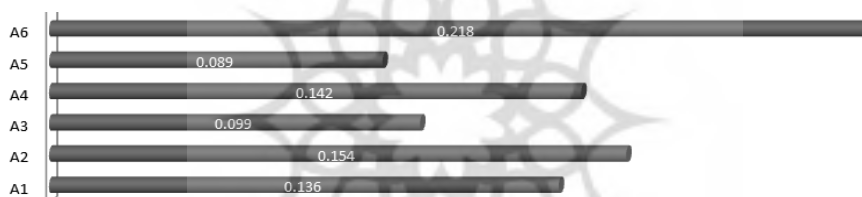
منبع: یافته‌های پژوهشگر

بر اساس خروجی نرم افزار اکسپرت چویس و تحلیل پرسشنامه‌های پژوهش، ماتریس ارجحیت بر اساس جدول ذیل مشخص شده است.

جدول ۷- ماتریس ارزش راهبردهای زیست محیطی در سطح شرکت‌های بازار سرمایه

ارزش	راهبردهای زیست محیطی در سطح شرکت‌های بازار سرمایه
۰/۱۳۶	راهبرد مبتنی بر قابلیت‌های پویای سازمانی
۰/۱۵۴	راهبرد علم محور
۰/۰۹۹	راهبرد مبتنی بر دیدگاه غایی
۰/۱۴۲	رویکرد لیبرال
۰/۰۸۹	راهبرد نقد محور
۰/۲۱۸	راهبرد مبتنی بر دیدگاه هم ارز

منبع: یافته‌های پژوهشگر

Incompatibility rate = 0.008

Missing Judgment = 0.000

نمودار ۲- ارجحیت راهبردهای زیست محیطی در سطح شرکت‌های بازار سرمایه

همانطور که مشاهده می‌شود راهبرد مبتنی بر قابلیت‌های پویای سازمانی با ارزش ۰/۱۳۶، راهبرد علم محور با ارزش ۰/۱۵۴، راهبرد مبتنی بر دیدگاه غایی با ارزش ۰/۰۹۹، رویکرد لیبرال با ارزش ۰/۱۴۲، راهبرد نقد محور با ارزش ۰/۰۸۹، راهبرد مبتنی بر دیدگاه هم ارز با ارزش ۰/۲۱۸، ماتریس ارجحیت راهبردهای زیست محیطی در سطح شرکت‌های بازار سرمایه هستند.

نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف ارزیابی کارکرد راهبردهای زیست محیطی در شرکت‌های بازار سرمایه به انجام رسیده است. بر اساس جمع بندی مطالعات پیشین و برپایه داده‌های بدست آمده براساس تحلیل فراترکیب انجام شد. از طریق غربالگری نظری و پژوهشی به دنبال شناسایی مولفه‌ها و گزاره‌های مرتبط با موضوع پژوهش بود.

دوره زمانی جهت واکاوی پژوهش‌های مشابه، ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۳ میلادی و ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۱ شمسی بوده است. به عبارت دیگر به منظور یافتن مقاله‌ها و پژوهش‌های مشابه و با استفاده از پایگاه‌ها و مراجع پژوهشی بین‌المللی و داخلی، اقدام به شناسایی پژوهش‌های مرتبط با هدف پژوهش شد.

تعداد ۱۱ پژوهش مورد تایید محتوایی قرار گرفتند که در گام بعدی، اقدام به دسته‌بندی و تفکیک معیارها در قالب مولفه‌ها و شاخص‌های مرتبط با متغیرهای مورد نظر پژوهش نموده. باتوجه به پژوهش‌های تعیین شده، در این بخش با اتکا به مبنای فرآیند تحلیل ارزیابی انتقادی اقدام به تفکیک پژوهش‌ها بر مبنای روش ۵۰ امتیاز فرآیند ارزیابی انتقادی/حیاتی می‌شود و سپس پژوهش‌های تعیین شده برحسب مولفه‌های مرتبط با متغیرهای پژوهش مورد بررسی قرار گرفتند. به عبارت دیگر، ابتدا ۱۱ پژوهش تایید شده از طریق ۱۰ معیار روش ارزیابی انتقادی به کمک ۱۲ نفر از اعضای پانل پژوهش مجدداً برای رسیدن به درک منسجم‌تر از نظر ماهیت پژوهش مورد برازش قرار گرفتند.

در میان خبرگان در این حوزه ۶ راهبرد مبتنی بر قابلیت‌های پویای سازمانی، راهبرد علم محور، راهبرد مبتنی بر دیدگاه غایی، رویکرد لیبرال و راهبرد نقد محور و راهبرد مبتنی بر دیدگاه هم ارز به عنوان راهبردهای زیست محیطی در شرکت‌های بازار سرمایه شناسایی شدند. با بهره‌گیری از رویکرد سلسله مراتبی، ابتدا با استفاده از این روش درخت سلسله مراتب تشکیل گردید، سپس به بررسی گزینه‌های مورد بررسی با توجه به معیارهای پرداخته شد و پس از آن به بررسی معیارها بر مبنای تابع هدف پرداخته شد. با پیاده سازی نرم افزار اکسپرت چویس اولویت بندی گردید. نتایج بررسی‌های آماری نشان داد از دید خبرگان راهبرد مبتنی بر قابلیت های پویای سازمانی با ارزش ۰/۱۳۶، راهبرد علم محور با ارزش ۰/۱۵۴، راهبرد مبتنی بر دیدگاه غایی با ارزش ۰/۰۹۹، رویکرد لیبرال با ارزش ۰/۱۴۲، راهبرد نقد محور با ارزش ۰/۰۸۹، راهبرد مبتنی بر دیدگاه هم ارز با ارزش ۰/۲۱۸، ماتریس ارجحیت راهبردهای زیست محیطی در سطح شرکت‌های بازار سرمایه هستند. یافته‌های این پژوهش موافق با پژوهش یوسف نژاد و حیدریور (۱۴۰۲)، صراف و آقابالایی بختیار (۱۴۰۲)، ضیاء، وکیلی فرد و صراف (۱۴۰۱)، نخعی و همکاران (۱۴۰۱)، شاهرضا و همکاران (۱۴۰۱)، خواجهی و همکاران (۱۳۹۷)، پیترا و همکاران (۲۰۲۲) و هوجنیک و همکاران (۲۰۲۰) می‌باشد.

تعارض منافع:

"هیچ گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است."

تشکر و قدردانی:

بدینوسیله از خانم دکتر لیلا صفدریان به عنوان استاد راهنما در مراحل انجام این تحقیق کمال تشکر و قدردانی را داریم.

فهرست منابع

- خواجهی، شکراله، حسینی نیا، سمیه، و نصیری، طاهره. (۱۳۹۷). ارتباط بین سازوکارهای حاکمیت شرکتی و افشای داوطلبانه اطلاعات زیست محیطی (مطالعه موردی شرکت های صنایع محصولات شیمیایی و مواد و محصولات دارویی). پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی (پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی)، ۱۰ (۴۰)، ۱-۲۰. [SID. https://sid.ir/paper/198182/fa](https://sid.ir/paper/198182/fa)
- شاهرضا، علیرضا. فغانی ماکرانی خسرو. فاضلی، نقی. (۱۴۰۱). رتبه‌بندی عوامل حسابداری و محیطی مؤثر بر سودآوری بانک‌های تجاری، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۱۴، شماره ۴ (پیاپی ۵۶) صفحه ۸۹ تا ۱۱۴، <https://doi.org/10.30495/faar.2022.1940926.3344>
- صراف فاطمه. آقابالایی بختیار، حنا. (۱۴۰۲). حسابرسی محیط زیست: ابزاری نوین در مدیریت زیست محیطی سازمان‌ها. نشریه علمی رویکردهای پژوهشی نوین مدیریت و حسابداری، ۶ (۲۰)، ۷۰۸-۷۱۶. <https://majournal.ir/index.php/ma/article/view/1298>
- ضیاء، فرناز. وکیلی فرد، حمیدرضا. فاطمه صراف. (۱۴۰۱). ارائه الگوی ارتباط میان عوامل مؤثر بر سطح افشای اطلاعات زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی شرکت‌ها و عدم تقارن اطلاعاتی بر مبنای تئوری های اثباتی حسابداری با رویکرد تأثیر صنعت، پیشرفت های حسابداری، دوره دوازدهم، شماره ۱ (پیاپی ۳/۸۰) [doi: 10.22099/jaa.2021.40698.2134](https://doi.org/10.22099/jaa.2021.40698.2134)
- کاوایانی راد، مراد. (۱۳۹۷). امنیت زیست محیطی ایران، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- مرادی، امیررضا. کلاهی، مهدی. (۱۳۹۹). روستازیستی پایدار در حوزه آبخیز بخش موسی آباد شهرستان تربت جام، علوم محیطی، ۱۸، ۱۸۳-۲۰۲. [doi: 10.22067/jwsd.v8i2.1004](https://doi.org/10.22067/jwsd.v8i2.1004)
- نخعی، حبیب اله. کریم زاده، بهاره و مرادی پور، رسول. (۱۴۰۱). حسابداری شرکتی زیست محیطی، سومین کنفرانس ملی مدیریت بازرگانی، کارآفرینی و حسابداری ایران، تهران، <https://civilica.com/doc/1557652>
- یوسف نژاد، صادق. حیدرپور، فرزانه. (۱۴۰۲). تبیین الگوی سنجش عدم اطمینان محیطی شرکت‌ها و تأثیر آن بر نوسان ویژگی های مالی شرکت‌ها، پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی دوره ۱۵، شماره ۴ (پیاپی ۶۰) ص ۲۷ تا ۵۳، <https://doi.org/10.30495/faar.2023.1994881.3723>
- Andersen, S. E., Johansen, T. S. (2021). Corporate citizenship: Challenging the corporate centrality in corporate marketing, *Journal of Business Research*, 131(2): 686-699. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.12.061>
- Backes, C. W. (2017). *Law for a circular economy*. Eleven Publishing.
- Biçakcıoğlu, Nilay. (2018), Green Business Strategies of Exporting Manufacturing Firms: Antecedents, Practices, and Outcomes, *Journal of Global Marketing*, DOI: 10.1080/08911762.2018.1436731 To link to this article: <https://doi.org/10.1080/08911762.2018.1436731>.

- Chang, W.F., Amran, A., Iranmanesh, M. and Foroughi, B. (2019). Drivers of sustainability reporting quality: financial institution perspective, *International Journal of Ethics and Systems*, 35(4): 632-650. <https://doi.org/10.1108/IJOES-01-2019-0006>
- Ho, M. Bai, Y. Lu et al., (2020). The effect of corporate sustainability performance on leverage adjustments, *The British Accounting Review*, <https://doi.org/10.1016/j.bar.100989>
- Homrich, G. Galvão, L. G. Abadia, and M. M. Carvalho, (2017). "The Circular Economy Umbrella: Trends and Gaps on Integrating Pathways," *Clean. Prod. J.*, no. November. <https://doi.org/10.1016/j.cpa.2021.102320>.
- Kraft, Michael E. 2017b. "Environmental Risk: New Approaches Needed to Address Twenty First Century Challenges." In *Conceptual Innovation in Environmental Policy*, edited by James M. Meadowcroft and Daniel J. Fiorino. Cambridge, MA: MIT Press.
- Hojnik, Jana, Roberto Biloslavo, Lucia Cicero, and Maria Rosita Cagnina. (2020). Sustainability indicators for the yachting industry: Empirical conceptualization. *Journal of Cleaner Production* .249.
- Liu X and Lin K-L (2020) Green Organizational Culture, Corporate Social Responsibility Implementation, and Food Safety. *Front. Psychol.* 11:585435. [doi: 10.3389/fpsyg.2020.585435](https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.585435)
- Manrai, A, K. (2018). New Research on Environmentally Responsible Consumption Behavior and Green Business Strategies, *Journal of Global Marketing*, 31(4): 209-230. <https://doi.org/10.1080/08911762.2018.1477039>
- Matten, D., Crane, A. (2015). Corporate citizenship: toward an extended theoretical conceptualization. *Academy of Management Review*, 30(1): 166-179.
- Oyewo, B. (2021), "Do innovation attributes really drive the diffusion of management accounting innovations? Examination of factors determining usage intensity of strategic management accounting", *Journal of Applied Accounting Research*, Vol. 22 No. 3, pp. 507-538. <https://doi.org/10.1108/JAAR-07-2020-0142>
- Panayiotis C. Andreou, (2021). *The British Accounting Review*, <https://doi.org/10.1016/j.bar.2021.101020>
- Petera, P.; Wagner, J.; Pakšiová, R. The Influence of Environmental Strategy, Environmental Reporting and Environmental Management Control System on Environmental and Economic Performance. *Energies* 2021, 14, 4637. <https://doi.org/10.3390/en14154637>
- Rasche, A, Morsing, M., Moon, J., & Kourula, A. (2023). Corporate Sustainability – What It Is and Why It Matters. In Andreas Rasche, Mette Morsing, Jeremy Moon, and Arno Kourula (Eds.) *Corporate Sustainability: Managing Responsible Business in a Globalized World*. Cambridge/New York: Cambridge University Press, pp. 1-26.
- Ridley, A. (2016). *Closing the loop: The why and who of the Circular Economy*. Sustainable Brands Barcelona.
- Saeed, A. Riaz, H., Azaaviele, T., Tazeeb Rajwani, T., (2023), Does family matter? Ownership, motives and firms' environmental strategy Long Range Planning, Volume 56, Issue 1, 102216, ISSN 0024-6301, <https://doi.org/10.1016/j.lrp.2022.102216>.
- Scarpellini, S., Marín-Vinuesa, L.M., Aranda-Usón, A. and Portillo-Tarragona, P. (2019), "Dynamic capabilities and environmental accounting for the circular economy in businesses", *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, Vol. 11 No. 7, pp. 1129-1158. <https://doi.org/10.1108/SAMPJ-04-2019-0150>
- Voulgaris., G., (2019). Accounting conservatism and corporate social responsibility, *The British Accounting Review*, <https://doi.org/10.1016/j.bar.100942>

Abstract

<https://doi.org/DOI:%2010.30495/FAAR.1403.1073453>

Evaluation of the Function of Environmental Strategies in Capital Market Companies

Iman Abadi Handijani¹

Leila Safdarian²

Mohnam Molaie³

Receive: 04/July/2024

Acceptance: 11/ September/2024

Abstract

The purpose of environmental accounting is to provide information that helps managers to evaluate performance, make decisions, control and report. Environmental accounting can have various applications in "costing" and "investment decisions" and "designing strategic plans". The purpose of this article is to evaluate environmental functions in capital market companies. The method of meta-composite analysis through screening A theoretical and research study seeks to identify the components and propositions related to the research topic. The time period for analyzing similar foreign and domestic researches was 2015 to 2023 AD and 1395 to 1401 AD, respectively. The statistical population includes experts and experts in the field of accounting in the field of environment. The number of members of the specialized group in the first group is 12 people. Based on the theoretical and theoretical screening with the aim of determining the dimensions, 6 dimensions were determined in this regard. The results of the research showed that the strategy based on dynamic organizational capabilities with a value of 0.136 Science-oriented with a value of 0.154, a strategy based on an ultimate view with a value of 0.099, a liberal approach with a value of 0.142, a criticism-based strategy with a value of 0.089, a strategy based on an equivalent view with a value of 0.218, the priority matrix of environmental strategies They are at the level of capital market companies.

Keywords: strategy, environment, market, capital.

1
2
3

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی